

НИКАМА ТА МАНМАН, НИМЁН ТЕ МАНАЎСМАН

Вёсем салтак ятне яман

Сынлаха упрасси, аслисен ёсне малалла аталантарасси тэп выранта пулмалли пирки каласу пусларэ Хорнуёнче пуранакан Валерий Гордеев (**сән үкерчөкре**). Унан хамар енри пиншер каччапа пёрле (республикипе – 108 пин ытла арсын) ашшөсемпе аслашшөсем тунә Аслә Сөнтөрөве 1979 – 1981 сүлсенче совет сарёсен Германири ушканёнче сыхлама тивнө.

Историрен. Таван сөршывән Аслә вәрси 1945 сулхи су уйәхөн 9-мөшөнче вёсленсен, Германи сөрө синчи пирён сарсемшён сөнө пурнас пусланать: мөн тумалла малалла? Сак ыйту сине Тёп командованин Верховнай Ставки су уйәхөн 29-мөшөнче сапла приказ парать: сөртме уйәхөн 10-мөшөнчен пуслас 1-мөш Беларус фронтне совет сарёсен Германири оккупаци ушканё тесе ят парас, штабне Берлин сывәхөнче йөркелес. 1-мөш Беларус фронтчөн командующине Г. Жуков маршала совет сарёсен Германири оккупаци ушканён тёп командующийё пулма сирөплетес». 1945 султан пуслас 49 сул хушши унти сарсем пирён сөршывән Европәри интересёсене тата канәсләхне хөтөлөнө.

Хорнуёнчи Анфисапа Петр Гордеевсем 9 ача суратса үстернө. Нихәсан та уй-хир ёсөнчен паранман Анфиса Никитична ачисене мөн пөчөкрөн ёспе туслә үстернө. Таван сөршывән Аслә вәршин участникё Петр Гордеевич вара уйрәмах 6 ывәлне сөршывән чән-чән сыхлавлә пулма хатөрленө. Ашшөпе амәшөн тимлөхө харама кайман. Ывәлөсемпе хөрөсем вёсен ятне яман: төрөс сул суйласа илнө, паян кашних ёс фронтөнче вай хурать. Ывәлөсем пурте хөсметре пулнә. Анатолий пиччөшөпе Валерий вара сар тивёс-не совет сарёсен Германири ушканёнче пурнасланә.

– Нумай сул иртсен, иккөмөш төнче вәршин сапки пулнә сөршывра хам сарта пуласси пирки эпё ачаләхра шутламан

та. Салтак кайма ят тухсан вара атте-анне ёсрө тәрәшуллә пулни, хамар йөрке пәсса сүременни икө чикө урлә службәна кайма сул усрө. Сакә мана малтанах пәлхантарчө, анчах эфир сөнтөрүсөсен йәхөнчен пулни малашләха шанчәклә пәхтарчө, – тет 2 сул Намбург хулинче БРДМ-1 командирөнче службәра тәнә Валерий.

Салтак кайиччен водитель специальносне алла илнөскер, сартан таврән-наранпах таван хусләхра водителте вай хурать. Хайне шанса панә техникана ялан юсавлә тытат.

– Хамәра Таван сөршыв Германире службәра тәма шанишөн эфир мәнасланатпәр. Сак сүлсем пирён асра нумай вәхәт ырапа упранөс. Мөншөн тесен 49 сул хушшинче совет салтакё Германире никаман та хәраман, никама та хәратман – мирлө пурнаса упранә. Пирён сарсем ума лартнә за-дачәна чыслә пурнаслани пирки унта службәра пулнисен пөр иккөленү те сук, – теҗсө совет сарёсен Германири ушканёнче салтакра пулнисем: Каткасри В. Кузнецовпа Шомикри Ю. Николәев (иккөшө те сар службинче 1979 – 1981 сүлсенче пулнә), Сатракассинчи Ю. Скворцовпа (1984 – 1986) В. Краснов (1983 – 1985). Вёсем пурте ГСВГ йөркеленнөренне 75 сул ситнө ятпа юбилей медалёсене тивөсрөс.

Эсир иккөмөш сән үкерчөкре куракан Ю. Скворцов сар тивөсене Германири Йена хулинче саперсен батальонөнче ирттернө. «Хамар сар

службинчен паранманнине кура паянхи сәмрәксене те эфир сар тивөсене пурнасласси сине яваплә пәхма ыйтатпәр», – терө Юрий Александрович. ...Хөвөл анәсри сар ушканён сыв пул-лашу парачө 1994 сулхи сөртме уйәхөн 12-мөшөнче Вюнсдорф хулинче иртнө. Сак сулхи сурла уйәхөн 31-мөшөнче пирён сарсене Германирен каларасси тәппипех вёсленнө.

А. БЕЛОВ,
ГСВГ ветеранө.

Ленинграда хөтөлөнө

Таван сөршывән Аслә вәрси пирён сөршывра пуранакан пөр сынна та айкинче тәратса хәварман. Са-пәсу хирөнче-и е тырә-пулә пуссинче – пурте пөр төл-левлө пулнә: ирсөр тәшма-на хәвәртрах сапса аркатса Сөнтөрү тумалла!

Мария Кошкина 1920 сулхи ака уйәхөн 20-мөшөнче хальхи Каткас ял тәрәхөнчи Чурикассинче Евдокипе Гордей Кошкин колхозниксен сөмийнче суралнә. Кил-йыш пөчөкх пулман. Сапла вара сөр ёс-ченөсем пөр вәхәтрах 4 ача-на ура сине тәратнә: Петөр, Васли, Мария тата Иван. Хөр сүлне ситнө Мария вәрсәччен таван колхозрах вай хурать. Таван сөршывән Аслә вәрси асәннә сөмьене пөтөмпех хай-ён авәрне илет. Пөрремөш кун-сенчех Петөрпе Васли фронта тухса каясөсө. Петөр – Белору-си фронтөнче, Васли Хура тинөс флотөнче Таван сөршыв ирөклөхөшөн сапәсә пус ху-расөсө. Иван вәрсә хирөнчен йывәр чирпе таврәнать те 28 султах пурнасран уйрәлса ка-ять.

Вәрсә вәхәтөнче йы-вәр-сәмәл ёс пайлама майө сук. Вайпитти хөр ачана вара 320-мөш завода ёслө-ме ярасөсө. Вәл лаша күлсе эшелонсем сине снарядсем турттарать – сар саппасө вәл вәхәтра фронта самай кирлө

пулнә. Ку ёсрен пөрте паранса юлман Мария та, вәхәт иртнө май, хай умне фронта каяс төллев лартать. Сак төллевпе пирён ентеш радиопрожек-тористкәсен курсне анәслә вөренсе пөтерет. Аста специ-алиста Ленинград хулине хөтөлөме ярасөсө.

Вёсен батальонөнче хөрсем кәна пулнә. Чылайәшө – Ле-нинградран. Ирсөр тәшма-на хирөс тәнә хөрсен пурнас сүлөпе иртме те, Ладога күлли урлә кәсма та тивнө. Анчах вёсем хушшинче хәраса пус усақан, каялла чакакан пул-ман. Пискарево сәвинчен ирт-сен тин хөрсен батальонө вы-рән тупса лагерь йөркелөнө. Сөмелли нимех те пулман-ран тата вырәс хөрсөсем апат хатөрлөме те пөлсех кайман-ран, Мария апат-сөмөс хатөр-лессине те хай сине илнө. Са-пла вара вәл пөрлө сапәсәва хатөрленекенсене вәхәтран вәхәта салма, пәрса, серте, вөлтөрен яшки, сөр улмирен хатөрленө пашалу пөсөрсө сө-тернө.

Вәрсә пыни пурнас чарән-са ларнине пөлтөрмөст. Са-пәсүсем пынә хушәра пөлу пухса Мария сыхәнүсә пул-са тәрать. Сакән хысәсән мөн вәрсә пөтичченех пирён ентеш хәлха синчен наушник хывса курмасть. Вәл тәшмансем вы-рнаснә вырәнсене лайәх пөл-се тәнә. Фашист самолөчөсене

сасәран уйәрма хәнәхса сөт-нө. Савәнпа вёсем әста выр-нашнине задание кайсан төрөс пөлтөрме пултарнә. Мария нихәсан та йәнәшман. Савәнпа ача сар командованийё «Ле-нинграда хөтөлөнөшөн» ме-далөпе чысланә.

Хаяр сапәсүсем сәмрәк хөрарәмшән ахаль иртмен: вәл час-часых пус ыратнипе аптәранә. Сапах та качча тух-са Василий Афанасьевич Ти-мофеевпа икө хөр суратнә: Ва-лентина (1950) тата Зинаида (1952). Анчах пөрремөш упәш-кипе тулли телейпе пурәнма пурмен ача: вәл вёсене көсөн хөрө 2 уйәхра чухне пәрахса тухса кайнә.

Пурнас малаллах шавать. Мария та күршө ялти Софрон Егоровпа паллашса пөрлө пурәнма пуслать. 1960 султа вёсен тепөр хөр ача Полина суралать. Анчах Софронән та пурнасөс вәрәм пулман. Вәл 1966 султа әнсәртран пур-насран уйрәлать.

Пурнас сүлө синче 3 хөрпе тәрса юлнә Мария мөн кәна туссе ирттермен-ши? Анчах ёнерхи фронтовик пурпөрех хөрсөсене сирөп ура сине тәратма вай сөитернө: Вален-тина – строитель, Зинаида – Шупашкарти пукансен те-атрөн артистки, Полина Са-марәра пурәнать. Мария Гор-деевна 1980 султа көсөн хөрө патне пурәнма кусрө. Сакән

ача Таван сөршывән Аслә вәршин орденө шыраса туп-рө. Мөн чуль куссуль юхмарө пулө фронтовикән ача кәкәр сине саксан? Пурнас сүлөсем те сөсөм пек мөлтлетсе ир-трөс-төр кус уөмөпе...

68 сула сөтсен М. Кошкина пирөнтөн өмөрлөхөх уйрәлса кайрө. Ача Самара хулинче пытарчөс. Полина хөрө паян паттәр салтакән вилтәпри-не тирпейлесех тәрать. Хәсәт ву-лакансене вара паян Зинаида хөрө амәшне халалласа сьрнә савә йөркисөмпе паллаштарас килет:

Аннем, эс пурнас панине Ача чухнөх аван пөлеттөм. Вай-хал паран сөт өнчөкне Ик аләмпа тытса өметтөм. Чунна парса ёсөне ёслөттөн, Чөре сурри туса сөметтөн, Хавән пайна мана параттән – Әнланайман эп ун чухне. Сүпәрласа мана үстертөн, Сунат парса сүлө вөсөртөн. Хав сөс сунатсәр юлнине Туйман сав эпө ун чухне. Анне пур чухне сөпөс чөрене Анне шутне картас темөстпөр. Анне пөрре сөс иккенне Кая юлсан аса илетпөр.

Аннене халалланә кашнин чунне тыткәнлакан сәмахсем! Пурте килөшөсөсө пулө вөсем-пе?

З. МАЗУРКИНА,
Е. МАКСИМОВА
хатөрленө.

Рыленки

Манән «Задержался на войне...»
көнекерен

Яланхи пөкөх, майән 9-мөшөнче, Рылен-кинчи асәнү комплексне төрлө кетесрен сөнсем йышлә пухәнасөсө. Белору-сии сөрне нимөс фашисчөсенчен хәтарса пус хунә 10 пин ытла совет салтакне пытарнә кунта.

Асәнү комплексө чукун сулла «Мускав – Минск» автострада хушшинче Мускав ау-томагистралөн 467-мөш километрөнче выр-наснә. Кунтан иртсе кайнә чухне машинәсем, пуйәсөсем яланах кәшкәртасөсө. Сапла вёсем пирён паттәрсене манманнине, асрах тыт-ни-не хыпарласөсө. Аслә Сөнтөрү күнө никама та айкинче пәрахса хәвармасть. Хуйхи те, савәнәсө те – пурте пөрлө.

Таван сөршывән Аслә вәрси вәхәтөнче Рыленки ялө патөнче пирён Хөрлө Сарән госпиталө вырнаснә пулнә. Манән аттен пиччөшө Евгений Федотович Гречко Рылен-кинче сар госпиталөнче сывалин, ача ура сине тәратассишөн медицина ёсчөнөсем мөнле тәрәшни пирки пөрре кәна мар кала-са панәччө.

1973 султа Рыленкинче пысәк асәнү ком-плексө сөкленө. Сөнтөрү күнөнче кунта пин-пин сын пустарәнать. Унан хайне өвөр ар-хитектуры 1943 – 1944 сүлсенче Белору-сии сөрне ирөке каларнә чухнехи юнлә та хаяр сапәсүсен асавәмне сөтөнекен әру валли упрать.

Паттәрла пус хунисен пурин ятне те 170 тимөр-бетон асәнү плити сине сырса хунә. Кунта паттәр салтаксем – чөкөклө пурнасче хәрушә вәрсә татнисем – канлөх тупнә.

Нина ГРЕЧКО.

Шупашкар хули.

Проект Чәваш Республикн Цифра аталанәвөне информаци полтикийн тата массәллә коммуникацисен ми-нистерстви пуләшнине пурнас-ланать.